

İstanbul Hukuk Mecmuası

Başvuru: 14.08.2023
Revizyon Talebi: 25.06.2023
Son Revizyon Tarihi: 25.06.2023
Kabul: 26.06.2023

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Anarko-Bireyci Bir Doğal Hukuk Yorumu: Lysander Spooner ve Hukuk Teorisi

Muzaffer Dülger^{*}

Öz

Lysander Spooner (1808-1887) 19. yüzyıl Amerikan siyaset felsefesinin önemli fakat sıklıkla ihmal edilmiş bir figürüdür. Bir hukukçu, girişimci ve politik deneme yazardır. İdeolojik olarak ise bireyci bir anarşist, kölecilik karşıtı ve emek hareketi ile serbest piyasa destekçisidir. Ayrıca otoriter hükümetler, devlet müdahaleciliği, yasa koyucu ve vergilendirici faaliyetler ve ahlaki, hukuki ya da politik her tür paternalizme karşı doğal hukuk felsefesinin bireyci bir kavranışı yönünde ve özel mülkiyet hakları lehine güçlü argümanlar geliştirmiş bir doğal hukuk teorisyenidir. Dolayısıyla o genel olarak iki ana felsefi konum arasında kendisine pozisyon edinir; doğal hukuk felsefesi ve radikal derecede bireyci bir anarşizm. İşte bu özgün felsefi karakterinden ötürü o çağdaş liberteryenler ve anarko-kapitalistler üzerinde oldukça etkileyici bir figür haline gelmiş olup, kitap ve broşürleri de liberteryen hukuk teorisini ve onun güncel hukuki meseleler hakkındaki çıktı ve savlarını anlayıp analiz edebilmek için oldukça elverişli kaynaklar halini almıştır. Fakat o ne bir sistematik çalışma kaleme almış ne de sistematik bir felsefe geliştirmeye çabalamıştır. Hukuk üzerine çeşitli eserler kaleme almış olmakla beraber, görüşlerini sistematik bir çalışma içerisinde bir araya getirememiştir. Bu çalışmada amaç, çeşitli kitap bölümleri ve broşürleri arasında dağılmış vaziyetteki hukuki görüşleri vasıtası ile, onun hukuk kavramını genel olarak açıklığa kavuşturmak ve bu kavrayışın doğal hukuk felsefesine bağlılığını, adalet, anayasa, hak, mülkiyet ve suç gibi bazı temel hukuki kavramlar üzerine düşüncelerine yoğunlaşmak suretiyle ortaya koymaktır. Spesifik olarak ise, bu çalışma ile Spooner'ın 'hukuk nedir?' sorusuna verdiği doğal hukukçu cevabı tartışmaya yoğunlaşılacak ve bu cevapla bağlantılı bir biçimde suç ve mülkiyetin onun zihnindeki uygun telakki edilen manasını ele alacağız.

Anahtar Kelimeler

Lysander Spooner, Doğal Hukuk, Anarşizm, Bireycilik, Liberteryenizm

An Anarcho-Individualistic Remark on Natural Law: Lysander Spooner and His Theory of Law

Abstract

Lysander Spooner (1808-1887) is an important but oft-neglected figure of 19th-century American political philosophy. He was a lawyer, entrepreneur, and political essayist. Ideologically, he was an individualist anarchist, abolitionist, and an exponent of the labor movement and free market. He was also a natural law theorist who developed forceful arguments on behalf of an individualistic conception of natural law philosophy and private property rights in opposition to authoritarian governments, state-interventionism, legislative and taxative activities, and all forms of paternalism, whether moral, legal, or political. Thus, he stood generally between the two main philosophical positions of natural law philosophy and of a radically individualistic type of anarchism. As a result of his unique philosophical character, he became a highly influential figure among contemporary libertarians and anarcho-capitalists, and his books and pamphlets have also served as rather convenient sources for understanding and analyzing the libertarian legal theory, as well as its outcomes and claims regarding contemporary legal matters. However, he neither wrote any systematic treatise nor try to develop any systematic philosophy. Although he did write various works on law, he was unable to gather his views within a systematic work. This study's purpose is to generally disclose Spooner's conception of law through some of his

* **Sorumlu Yazar:** Muzaffer Dülger (Dr. Öğr. Üyesi), Sakarya Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Anabilim Dalı, Sakarya, Türkiye. E-posta: muzafferdulger@sakarya.edu.tr ORCID: 0000-0002-0359-9368

Atf: Dülger M, "Anarko-Bireyci Bir Doğal Hukuk Yorumu: Lysander Spooner ve Hukuk Teorisi" (2023) 81(2) İstanbul Hukuk Mecmuası 507. <https://doi.org/10.26650/mecmua.2023.81.2.0007>

legal views dispersed among his various book chapters and pamphlets and to reveal this conceptualization's connection to natural law philosophy by concentrating on his thoughts regarding certain fundamental legal concepts such as justice, constitution, right, property, and crime. Specifically, this work will concentrate on discussing Spooner's naturalistic answer to the question of what is law and will address in connection with this answer the true meanings of crime and property he held in his mind.

Keywords

Lysander Spooner, Natural Law, Anarchism, Individualism, Libertarianism

Extended Summary

Lysander Spooner (1808-1887) is an important though oft-neglected figure in 19th-century American political philosophy. He was an individualist anarchist, political essayist, and entrepreneur known for setting up a private post office in competition with the American government's public postal services and for writing abolitionist essays. He was also a lawyer and natural law theorist. He developed forceful arguments on behalf of an individualistic conception of natural law philosophy and private property rights in opposition to authoritarian governments, interventionism, legislative and taxative activities, and all forms of paternalism, whether moral, legal, or political.

Spooner's ideas on law are found dispersed among his various writings. One of the best known of these works is *The Unconstitutionality of Slavery* (1860). Spooner began his argument on the unconstitutionality of slavery with a question: "What is Law?" He answered this by defining law as the "*natural, permanent, unalterable principle, which governs any particular thing or class of things*" (p.4) "*The natural, universal, impartial and inflexible principle, which, under all circumstances, necessarily fixes, determines, defines and governs the civil rights of men*" (p. 5) was "*simply the rule, principle, obligation or requirement of natural justice*" (p. 5). According to Spooner, any so-called legal rules and regulations that are contrary to natural justice have no validity. Spooner reiterated these naturalist views in the following works, one conspicuous one that will be dwelt on here being his pamphlet titled "Natural Law or the Science of Justice: A Treatise on Natural Law, Natural Justice, Natural Rights, Natural Liberty, and Natural Society; Showing That All Legislation Whatsoever is an Absurdity, a Usurpation, and a Crime" (1882). As can be seen in the title, he also generated some radical ideas in this pamphlet against all legislative activities in the context of the formation of a legal system.

Another pamphlet he published titled "Vices Are Not Crimes: A Vindication of Moral Liberty" (1875), Spooner drew the line around a behavioral area insusceptible to legislative intervention. In this pamphlet, he objected to criminal legislation that interfered with the inviolable core area of individual liberty, especially those that criminalized vices, moral corruption, or the self-harm actions of an individual such

as drunkenness, addiction to gambling, smoking, and idleness. Spooner stated therein (p. 2), “Vices are simply the errors which a man makes in his search after his own happiness. Unlike crimes, they imply no malice toward others, and no interference with their persons or property.” In other words, while crimes are related with infringement on others’ natural rights (e.g., life, liberty, and pursuit of happiness), vices are the errors a man makes in the search for one’s natural right to pursue one’s own happiness. In this way, this viewpoint offers insight into a libertarian conceptualization of the separation of law and morality and of an acceptable form of criminalization regarding some human actions. This also had similarly become apparent in Anglo-Saxon legal philosophy through the Mill-Stephen and Hart-Devlin debates.

Some contemporary libertarians and anarcho-capitalists regard Spooner as one of their most influential philosophical predecessors because of his substantial arguments in support of private property rights and natural liberty. However, placing him at the central point of libertarian thought is not easy because of some his skeptical views on contemporary capitalist practices. However, he was a follower of Locke’s natural right philosophy and individual property rights as a natural right, he was also a hard opponent to all forms of involuntary servitude, not just to slavery and other coercive public obligations but also to the wage labor dependencies regarding oligarchic capitalist exploiters. Consistent with these thoughts and doubts, he became an exponent of a private property regime that supports intellectual labor and free entrepreneurship. For an understanding of his conception of property rights in this manner, this article will look at his book titled “The Law of Intellectual Property” (1855).

In short, the purpose of this work was to bring Spooner’s concept of law into view through some of his book chapters and pamphlets and by dwelling on Spooner’s previously mentioned theory of natural law. In order to analyze his thoughts regarding law as a holistic term, this article will then examine his views regarding certain fundamental legal concepts involving legality and illegality, such as rights, crimes, misdemeanors, the Constitution, and property rights, which he defined here and there among his various works. Consequently, the article will then try to reveal Spooner’s theory of law, which prioritized the individual as a unique moral being in opposition to all collective bodies such as the state and other authoritative societal institutions. In this way, an anarcho-individualist conception of natural law will be shown to emerge through Spooner’s thoughts and critical works.

Giriş

Lysander Spooner, “Amerikan Aydınlanması” olarak lanse edilen 18 ve 19.yy. Birleşik Devletleri’nin düşünce ikliminin çokça eser kaleme almış ve bir o kadar da günümüzde unutulmuş bir düşünürdür. 1808 ile 1887 yılları arasında yaşamıştır. Politik deneme yazarı, kölecilik-karşıtı, emek hareketi destekçisi, girişimci ve hepsinden önemlisi, bu çalışmanın da üzerinde yoğunlaştığı üzere, meslekten bir hukukçu ve hatta kimilerine göre bir hukuk teorisyenidir. Politik denemeleri, kölecilik, emek sömürüsü, haksız vergilendirmeler ve yoksulluğun temel dayanağı olarak Amerikan hükümetinin eleştirisi ve genel olarak devlet olgusunun tahlili üzerine kuruludur. Yaşamı boyunca, hem eylemleriyle hem de kağıt üzerinde, devlet kurumlarıyla ve devlet kavramıyla sürekli kavgalı olmuştur. Örneğin John Davis ve Charles Allen isimli avukatların yanında çalıştığı iki yılın ardından baroya yazılmak istediğinde, üç yıllık kolej eğitimi eksikliği nedeniyle başvurusunun reddedilmesini haksız bulmuş, Massachusettes’teki bu düzenlemeyi önemsemeyen bir avukatlık ofisi açmış ve mevcut uygulamanın haksızlığına dair bir metin kaleme almıştır (1835). Satın almış olduğu bir araziye devletin nehir direnaj çalışmaları esnasında zarar verdiği iddiasıyla hükümetten davacı olmuş ve fakat kaybetmiştir (1838). Federal posta hizmetlerinden daha hızlı ve ucuz hizmet sunma iddiasıyla özel bir şirket kurmuş, hükümetin yaşattığı zorluklar nedeniyle sektörde tutunamamış ve yine bu konu üzerine devletin posta hizmetlerinde tekel oluşunun anayasaya aykırılığını vurgulayan bir yazı kaleme almıştır (1845)¹. Hatta Amerikan İç Savaşı sürecine dair (özgürlük mücadelesi ve kölecilik karşıtlığı gibi görüntüler ardında tüm toplumu otoriter bir yönetim altına alma ve savaşı finanse edenlere geri dönüş mahiyetindeki vergilendirmelerin ve kamusal yükümlülüklerin arttırılması iddialarını içeren) çeşitli eleştiriler yönelmiş ve bazı eyaletlerin zorla birlik içerisinde tutulmalarını eleştirmiştir. Kendisi gibi bu eleştirileri yapanlara sıklıkla vatan haini damgası vurulmasına itiraz anlamında söz konusu yazılarını, bir yazı dizisi olarak, *No Treason (İhanet Yok)* başlığı altında yayınlamıştır.

Spooner, yaşam pratiğine de yansımış bu devlet eleştirilerinin neticesi olarak, devlet müdahalesinin minimize edildiği bir sosyo-ekonomik düzende bireysel mülkiyet hakları (ve özellikle de sağlam bir fikri mülkiyet rejimi) üzerine kurulu bir girişim ve ticaret özgürlüğünü savunmuştur. Bu doğrultuda, neredeyse tüm sosyo-ekonomik sorunların merkezine devleti yerleştirmesi, Spooner’i günümüzde hem anarşist ideolojinin hem de liberteyenizmin kurucu düşünürlerinden biri haline getirmiştir. Liberteyenizm ve anarşizm üzerine yazılmış Türkçe eserler ve bu iki ideoloji üzerindeki Spooner etkisine rağmen, onun kendi eserleri üzerine Türkçe literatürde tek bir araştırma makalesi² haricinde eser bulunmamaktadır. Çalışmamızda, bu etkili

¹ A John Alexander, ‘The Ideas of Lysander Spooner’ (1950) 23(2) The New England Quarterly 200, 203.

² Murat İnce, ‘Lysander Spooner’in Siyaset ve Hukuk Teorisi’ iç Coşkun Can Aktan (ed) *Liberteyenizm ve Anarko-Kapitalizm* (Sobiad Yayınları, 2019) 180.

19.yy. Amerikan düşünürünün hukuk üzerine temel düşüncelerini işlemiş olduğu eserler irdelenerek, “hukuk nedir?” sorusuna vermiş olduğu cevap, hukukun yetki alanını tarif eden temel kavramları tanımladığı yazıları ekseninde ele alınacaktır. Bu temel kavramlar, bir insan davranışının hukukiliğini belirten hak, doğal hak, mülkiyet hakkı vb. kavramlarken; hukuki olmadığını belirten haksız fiil ve suç gibi kavramlardır. Çeşitli yazılarında Spooner bu temel hukuki kavramların doğasına dair kendince açıklamalar sunar ve bu açıklamalar dolaylı olarak onun hukukun ne olduğuna dair düşüncelerine eklenir ve onları ayrıntılandırır mahiyettedir. Bu minvalde çalışmamızda Spooner’in suçu, mülkiyet hakkını, doğal hakkı ve anayasayı tanımlayıp açıkladığı eserleri merkez alınmıştır. Görece dağınık olan fikirlerini bütünleştirebilmek adına üzerine yoğunlaşılacak bu temel kavramlar aracılığıyla Spooner’in hukuk düşüncesinin genel hatları ve doğal hukuk düşüncesinden mülhem içeriği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

I. Anarşist Doğal Hukuk

Spooner, doğal hukuk düşüncesinin 19.yy. temsilcilerinden biridir. İçinde yaşadığı dönemin kurulu hukuk düzenine dair doğal hukuk düşüncesinden beslenerek ciddi eleştiriler yöneltmiştir. Hatta bu eleştirileri, çoğu zaman sıradan bir eleştiri dozajını aşarak, bir reddediş, direnme ve itaatsizlik manifestosuna dönüşmüştür. Yani Spooner bir nevi doğal hukuk teorisinin anarşizme geçiş eşiğinde durur. Dolayısıyla Spooner’i enteresan kılan özelliği, kendisini anarken “anarşizm” ve “hukuk” ya da “hukukçu” kelimelerinin bir arada kullanmak zorunda kalışımızdan kaynaklanır. Çünkü hak verileceği üzere, tıpkı miktatların eş kutuplarının birbirini itmesi gibi, ilk bakışta bu kavramların da birbirini itmesi beklenir. İkisinin herhangi bir kişi yahut durumda, bir şekilde yan yana gelmeleri pekala bir oksimorondur. Keza malum olduğu üzere, anarşizm otoritenin reddi demekken, bunun tersine hukuk belli bir otoriteye dayalı biçimde toplumsal düzenin kuruluşu ve idamesini ifade eder. Bu iki kavramın birlikteliğinin Spooner’in şahsında mümkün olmasının nedeni, onun her ne kadar meslekten hukukçu bile olsa, esasen düşünce dünyası ve bunun pratiğe geçirilme çabası açısından bir ‘doğal hukukçu’ ve hatta statükoyu yıpratıcı ve yıkıcı bir doğal hukuk yorumcusu olmasından kaynaklanır.

Bilindiği üzere, doğal hukuk düşüncesi, tarih boyunca genel olarak, eleştirel bir karaktere sahip olmuştur. Onun hukuki ve politik statükoyu bozucu ve sarsıcı yönleri, İngiltere’de mutlakiyet yanlılarına karşı burjuvazinin sözcülüğünü yapan John

Locke'un³, Fransa'da ise Devrim'i tetikleyen Fransız aydınlanma düşünürlerinin eserlerinde kendini açığa vurmuştur. Hatta sırf toplumsal ve siyasal devrimleri tetikleyen bu bozguncu doğası nedeniyle, halihazır sosyal düzenin bir şekilde reforme edilerek idamesini savunmuş -yani sosyo-politik 'evrim'i savunmakla birlikte 'devrim'e kesinlikle karşı çıkmış- olan Jeremy Bentham gibi yazarlar, 17.yy. sonrası doğal hukukçu literatürü "anarşist safsatalar" olarak nitelendirmiştir. Bu gibi yazarların gözünde anarşiye açık kapı bırakan modern doğal hukukçu fikirler, İngiltere'ye karşı bağımsızlık düşüncesini eyleme dönüştüren Amerikan entelijansiyası tarafındansa ciddi ölçüde sahiplenilmiştir. Spooner da işte bu doğal hukukçu Amerikan çizgisinin bir takipçisidir; ancak doğal hukukun eleştirel oklarını bir dış güce değil, yaşadığı ülkenin hükümeti ve dahi yer ve zamandan bağımsız biçimde hükümet ve devlet kavramlarının birebir kendilerine doğrultmuştur. Dolayısıyla doğal hukuk düşüncesinin hukuki ve politik statükoyu rahatsız edici ve sarsıcı doğasını, 19.yy. Birleşik Devletleri'nin hukuk, ekonomi ve yönetim düzenine karşı Spooner'in kaleme aldığı eleştirilerden okuyabilmek mümkündür. Bu eleştiriler, aynı zamanda söz konusu zaman aralığında, kapitalizmin yıkıcı etkilerinden ortaya çıkan emek hareketlerinden kölelik karşıtı mücadelelere dek, tüm modern dünya açısından etki doğuran ABD'ndeki hak ve özgürlüklere dair gelişmelerin bir panoramasını da bizlere verir.

Spooner doğal hukukçu olmakla birlikte aynı zamanda bir anarşisttir. Her ne kadar eserlerinde kendisini açık bir şekilde "anarşist" olarak ifade etmese de, neredeyse tüm toplumsal problemlerin kaynağını 'devlet' olarak görmesi, 19.yy. itibarıyla ABD'de günbegün artan anarşistlerle (en başta Benjamin Tucker olmak üzere) yaşamı boyunca dirsek teması⁴ içinde olması ve ekonomik sömürü düzenine karşı -anarşistlerin en önemli gündem maddesi olan- emek hareketinin sıkı destekçilerinden biri olması⁵, onun anarşist düşünce çevresinin merkezinde konumlandırılmasına neden olmuştur⁶. Bununla birlikte onun anarşizmi sendikalist-sol anarşizm değil, bireyci anarşizmdir. Sosyalistler yahut Marksistler gibi devlet mekanizmasının -bir geçiş dönemi içerisinde de olsa- eşit bir biçimde tüm toplumsal kesimlerin yahut proletaryanın güdümüne girmesi fikrini değil, devlet mekanizmasının tamamıyla ortadan kalkması fikrini savunur. Büyük devlet geleneklerinin ve yönetim anlayışlarının, tarihsel olarak,

³ Bu arada Locke'un İngiliz burjuva ideolojisini bir doğal hukuk teorisi biçimine dönüştürmesini, güçlü ve hakim bir ideolojiye karşı cesur bir başkaldırı olarak görmemek gerekir. Tam tersine, gücünü günbegün yitirmekte olan mutlak monarşi yanlısı -Kral'ın tanrısal ve patriyarkal hükmetme hakkını temellendiren- ilahî doğal hukuk düşüncesini bozucu yeni bir doğal hukuk düşüncesi inşa etmiştir Locke. Doğal hakları insan doğasından türeten bu anlayışta, hak alanının bütününe mülkiyet hakkına indirgemeci bir okuması yapılmıştır. Tanrının hükümdara bahsettiği ve onun uyruklarına paylaşırma yetkisini (yani müdahaleci bir devleti) içeren mülkiyet hakkından emek ile temellenen insana ait bir doğal hak olan mülkiyete geçilmiştir. Şefik Taylan Akman, 'John Locke'un Siyaset Felsefesi Ekseninde Doğal Hukukun Politikleştirilmesi' (2021), 54(2) Amme İdaresi Dergisi 7.

⁴ Spooner'in Benjamin Tucker öncülüğünde yayınlanmış *Radical Review* ve *Liberty* dergilerinde "O" mahlasıyla yazılar yazdığı bilinmektedir. Steve J. Shone, *Lysander Spooner: American Anarchist* (Lexington Books, 2010) ix

⁵ 19.yy.'da bir takım benzer hassasiyetlere sahip anarşist ve sosyalistler, Birinci Komünist Enternasyonel'de biraraya gelmişlerdir. Spooner da *Birinci Komünist Enternasyonel*'in katılımcılarından bir tanesidir. İnce (n 2) 189.

⁶ Shone (n 4) xi

“soyguncu çete” mantığıyla⁷ insanları soyup, gasp edip, köleleştiren iktidar yapıları biçiminde geliştiğini savunmuştur⁸. İnsanların bir araya gelip dayanışma biçimleri geliştirmelerinin, yani adına çoğu zaman ‘devlet’ de denen çeşitli sosyal birlikler oluşturmalarının, beşeriyetin doğal ihtiyaç ve müşterek güvenlik gereksinimlerinden doğduğunu ama bu birliklerin ancak sözleşmesel bir temelde bizzat gösterilen -yani devredilmiş olmayan-⁹ rızaya ve oybirliğine dayalı olarak kurulabileceğini belirtir. Bireylerin o birlikler içinde ‘zor’ yoluyla tutulma ya da o birliklerin programlarını onaylamaya mecbur bırakılma biçimlerininse zorbalık düzenlerini meydana getirip bireysel özgürlük alanını tarumar ettiğini savunur¹⁰. Yani 19.yy.’da genel-düzenleyici (regülatif) devlet faaliyetlerine “yasal soygun” yakıştırması yapan Frederic Bastiat ve gönüllü dayanışmadan zorunlu dayanışmaya geçişin modern devlet karşıtı eleştirilerini yapmış olan Herbert Spencer gibi liberal düşünürlerin¹¹ dile getirdiklerine benzer düşünsel içerikleri Spooner’ın yazılarında da okumak mümkündür.

II. Hukuk Kavramı

Eserlerine göz atıldığında Spooner’ın doğal hukukçu bir ‘hukuk’ kavrayışına sahip olduğu hemen göze çarpmaktadır. 1860 tarihli *Unconstitutionality of Slavery* (Köleliğin Anayasaya Aykırılığı) isimli eserinin birinci bölümünde “Hukuk nedir?” sorusunun peşinden giderek, hukukun sözlüklere girmiş tanımlarına, örnek olarak da ünlü leksikograf Noah Webster’e ait olan, hukuk kuralının “bir devletin *üstün kudretince [supreme power]* tarif edilen... medeni davranış kuralı” olduğu ifadesine karşı çıkar. Bu tip tanımlar hukuku kavramsal olarak üstün bir güç ya da iktidar odağıyla

⁷ Lysander Spooner, *Natural Law or The Science of Justice* (Boston: A Williams Co, 1882) 16 (ch.iii, sec.2-3).

⁸ Spooner’ın 1870 tarihli *No Treason: Constitution of No Authority (VI)* başlıklı eserindeki devlet tanımı da anarşistleri ciddi biçimde etkilemiştir. Benzer şekilde orada da devleti bir eşkiya üzerinden tanımlar: “Devlet tıpkı bir eşkiya gibi ‘ya paran, ya canın’ der. Vergilerin tamamını olmasa bile çoğunu bu tehdit altında toplar... Devlet, ıssız bir yerde pusuya yatıp, yol kesip, kafaya tabanca dayayıp cep boşaltmaz. Ama soygun yine de bir soygundur. Hatta bu seferki, daha namertçedir. Eşkiya kendi eylemine ait tehlike ve suçun sorumluluğunu tamamen kendisi üstlenir. Sizin paranız üzerinde bir hakkı varmış veya bu parayı sizin kendi yararınız için kullanmaya niyetliymiş gibi davranmaz... O kadar yüzüstüleşmemiştir. Dahası, paranızı alınca sizi bırakır, ki siz de zaten bunu istersiniz. Hakiki egemeniniz olduğu varsayımıyla size koruma sağlamak adına, yol boyunca sizi ısrarlı biçimde takip etmez. Önünde eğilip kendisine hizmet etmenizi emrederek, şunu yapmanızı isteyip bunu yapmanızı yasaklayarak, çıkarı ve keyfi ne zaman gerektirirse daha çok paranızı çalarak, otoritesini tartışmaya kalktığınız veya taleplerine direndiğinizde derhal sizi isyankar, vatan haini ve ülkenin düşmanı olarak damgalayıp acımadan kurşunlayarak sizi ‘koruma’yı sürdürmez. Yani eşkiya bunca sahtekarlık, alçaklık ve aşağılamanın suçlusu olmayacak kadar centilmendir. Sizi soymasına ilaveten kendisinin bir kuklası ve kölesi yapmaya çalışmaz.” Lysander Spooner, *No Treason: The Constitution of No Authority (No.VI)* (Boston, 1870) 12.

⁹ Yani ‘rızası aranan’ın o anki insanlar olduğunu, önceki nesillerin gösterdiği rızanın sonraki nesilleri bağlamadığını savunur. Spooner’ın devlet teorisi, bu haliyle, pratikte kurulup idamesi imkansız bir devleti temellendirir; yani aslında bu bakış açısı bir nevi, tüm devletlerin (pek tabii ki ABD’nin) bu koşulları sağlamaması nedeniyle gayrimeşru olup anayasaların da sadece birer göz boyama olduğunu ima eden bir anarşizm savunusudur. Spooner’ın *No Treason* serisinde kaleme aldığı bu konu üzerine detaylı bir değerlendirme olarak bkz. Shone (n 4) 39.

¹⁰ Çalışmada Spooner’ın devlet teorisinin detaylı bir analizi amaçlanmamıştır. O yüzden bir başka eserinde geçen ‘tek meşru hükümet biçimi’ olarak zikrettiği düşüncesini aktarmakla beraber onun devlet kavrayışı bahsini kapatacağım: “Tamamıyla meşru olan hükümet, yanlış yapanlara karşı haklarını koruma altına alma konusunda tarafların gönüllü bir şekilde üzerinde anlaşma sağladıkları bir müşterek sigorta şirketidir.” Lysander Spooner, *An Essay on Trial by Jury* (Boston: John P Jewett and Co, 1852) 223.

¹⁰ Spooner (n 7) 8 (ch.i, sec.3)

¹¹ Ki bu düşünceleri, bazı liberalizm araştırmacılarının “liberal” yahut “klasik liberal” değil, “ultra-liberal” olarak nitelendiklerini de kenara not etmek gerekir. Bkz. Francisco Vergara, *Liberalizmin Felsefi Temelleri: Liberalizm ve Etik* (çev) Bülent Arıbaş (1.Bası, İletişim Yayınları, 2006) 165.

özdeşleştirmekte, hukuk ile güç arasında bir ayrım oluşturmamakta, ayrıca o gücün nerede, nasıl ve ne surette yoğunlaşması durumunda ‘hukuk’u belirleyebileceği ya da hukuk haline gelebileceği konusunda belirsizlik üretmektedir¹².

İradeci pozitivist hukuk teorileriyle uyumlu addedilebilir olup hukukta üstünlük/ egemenlik ve iktidar unsurlarını vurgulayan bu tip tanımlara karşı Spooner hukukun (i) “insan doğasının zorunlu bir sonucu olan açıkça anlaşılabilir bir hak ilkesi” olduğunu, ve fakat (ii) “salt irade, nicelik veya güç tarafından keyfi bir biçimde oluşturulmuş bir kural” alanı olarak anlaşılamayacağını altını çizer¹³. Açıkça görüleceği üzere, bu tanımlamanın ilk kısmı ortalama insanın kolayca hukuku -doğruyu veya hakkı- akledilebilir kabiliyetine bir gönderim içerirken, ikinci kısım hukukun bir politik irade ortaya koyma, iktidara bağlı olma yahut çoğunluk fikri anlamına gelmediğini ifade etmektedir. Dolayısıyla hukuk, salt yasama faaliyetiyle yapay biçimde üretilebilecek bir kurallar sahası değildir¹⁴. Bu tanımla bağlantılı biçimde Spooner’ın, doğal hukukçuluğunun ve otorite karşıtlığının (yahut anarşizminin) yanısıra, bir yasama (*legislation*) karşıtı olduğunu da belirtmek yerinde olacaktır. Liberal düşüncenin tarihsel serencamında da göze çarpan “ne kadar az yasama, o kadar iyi yönetim” fikrinin savunucularından biridir Spooner. Hatta 1882 tarihli *Natural Law or The Science of Justice* (Doğal Hukuk ya da Adalet Bilimi) başlıklı kitapçığının alt başlığı yasakoyuculuk faaliyetiyle doğal hukuk kavramını nasıl karşıtlaştırdığını açıkça gösterir: “Her tür yasamanın saçmalık, gasp ve suç olduğunu göstermek suretiyle, doğal hukuk, doğal adalet, doğal haklar, doğal özgürlük ve doğal toplum üzerine bir deneme”.

Yasama faaliyetiyle bir takım kurallar konabilir ama bunların doğal hukuka aykırılığı halinde Spooner’a göre gerçek manada hukukilik vasfını kazanabilmeleri mümkün değildir. Yani gerçek hukuk, doğal hakları çiğnemeyen hukuktur. Doğal haklar konusunda ise, 18 ve 19.yy. Amerikan hukuk ve siyaset felsefesi üzerinde önemli bir etki üretmiş olan Locke’u düşüncenin Spooner’ın yazıları üzerindeki

¹² Lysander Spooner, *Unconstitutionality of Slavery* (Boston: Bela March, 1860) 11.

¹³ Spooner (n 12) 5

¹⁴ Spooner hukuk düzeni içindeki bazı kuralların insan edimiyle oluşturulmuş yapay kurallar olduğunu reddetmez ama her muğlaklık ve çözümsüzlük durumunda yargısal heyetlerin müracaat ettikleri kuralların insan doğası ve insan aklından zuhur eden doğal kurallar olduğunu; değişmez, evrensel ve esnetilemez karakterleri dolayısıyla bu doğal yasaların o yüzden insan edimiyle inşa edilmiş (*artefact*) yapay kurallardan üstün olduğunu belirtir. Spooner (n 12) 7. Benzer bir ayrımı, Smith ve Ferguson gibi İskoç Aydınlanması filozofları ve 20.yy. liberal düşünürleri de yapmıştır. Friedrich Hayek’in *nomos* ve *thesis* ayrımı bu ayrıma bir örnek oluşturur. İskoç filozofların liberal düşünce dünyasına sunduğu Kendiliğinden Düzen kavramıyla (özellikle ekonomik sahaya devlet müdahalelerinin olmadığı -doğal- bir sosyal düzen hayaliyle) uyumlu bir hukuk düzeni tasavvuru sunan bu ayrıma baktığımızda Hayek’in *nomos* olarak adlandırdığı alan toplumun doğasından husule gelen davranış kurallarının olduğu alandır ve hukukun esas alanını bu alan oluşturur. *Thesis* ise yapay kuralları ifade eder. Devletin sosyal düzene yapay müdahalelerini hukukileştiren idare hukuku kuralları gibi kurallar bu alanda tasarlanmıştır ve Hayek gibi liberal filozoflar tarafından ikincil seviyede bir öneme sahip oldukları vurgulanır. Bir diğer vurgu ise yasakoyucuların *nomos* kurallara tıpkı *thesis* kurallar gibi muamele edip onları diledikleri şekilde değiştirme yanılıklarına düşmemeleri gerekliliğidir. Friedrich A Hayek, *Hukuk, Yasama ve Özgürlük* (çev) Atilla Yayla, Mustafa Erdoğan, Mehmet Öz (1.Bası, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2012) 123, 161.

etkilerini görebilmek güç değildir¹⁵. *Natural Law or The Science of Justice* isimli yazısında Lockeçu felsefeden Amerikalıların alıp dönüştürdüğü “yaşam”, “özgürlük” ve “mutluluğu takip etme” haklarını, adalet biliminin meşgul olduğu insana ait üç temel doğal hak olarak zikreder¹⁶. Bunun yanısıra bir başka eserinde de söz konusu doğal hakların devlete devredilip devredilmemesi meselesini yine Lockeçu perspektiften sözleşmeci bir çerçevede tartışır:

[D]oğal hukuk, doğal hakların bağlayıcı sözleşmelere dahil edilmesini tanıması gibi, sözleşmeyle temellenen hükümet formasyonuna da (ki bütün hükümetlerimiz bu sözleşmeci formasyona sahip olduklarını ileri sürer) müsaade eder. Fakat bu hükümet sözleşmesinin geçerli ve hukuki olabilmesi için, insanların doğal haklarıyla ve doğal adaletle tutarlı olmayan hiçbir şeye izin vermediğini göstermek zorundadır. Öyle ki [bu sözleşme] insanların doğal haklarını ortadan kaldırmak veya ellerinden almak hususunda hükümetleri hukuken yetkilendiremez; zira doğal haklar devredilemez ve tekil bir bireyden daha fazla şekilde -bireyler birliğinden başka bir şey olmayan- hükümetlerin ellerine bırakılamaz. Bu [haklar] insan doğasına mahsus temel özelliklerdir; ve insan tıpkı kendi doğasından nasıl ayrılmıyorsa, bunlardan da ayrılıp, onları hükümete veya başka bireylere bırakamaz. Fakat hükümet sözleşmesi [hükümetleri] insan haklarının daha iyi seviyede korunabilmesi için gerekli vasıtaları kabul etmeyle yetkilendirebilir. Ve bu hükümetlerin meşru ve doğru gayesidir¹⁷.

Bakıldığında birey karşısında kolektivist öğelere kendilerine has bir güç ve ruh atfetmekten kaçınmaya çalışan liberal düşünürlerin pek çoğunda görülebilir olan ontolojik bireyci bir bakış açısı, hükümetleri bireylerin bir birleşiminden başka birşey olmadığını belirten Spooner’da da açıkça görülür. Hükümet denen kolektivitenden ise tekil insana ait olan ve onun doğasının ayrılmaz parçaları olan doğal haklar üzerinde dilediği şekilde tasarrufta bulunma yetkileriyle yetkilendirilemeyeceğini, bu tip yetkilendirmelerin yapıldığı anayasal düzenlemelerin gerçek manada hukuki ve meşru olmadığını ifade eder. İnsanların doğal haklarını ortadan kaldıran bir hukuka itaatsiz olmalarının ahlaki bir ödev olduğu yönündeki anarşizme doğru ilerleyen düşüncelerini ise yine Lockeçu felsefeden ilerleyerek temellendirir:

Bireylerin karşılıklı menfaatleri çerçevesinde gönüllü olarak sözleşmelerinden başka bir şey olmayan hükümet kuruluşu sözleşmesi, ulus ile ulus ya da insan ile insan arasındaki herhangi bir başka sözleşmenin geçerliliğine esas teşkil eden özelliğin dışında bir özelliğe sahip değildir. Eğer iki birey, üçüncü bir kişiye karşı cinayet, yağma, hırsızlık ya da bir hakka tecavüz etmek konusunda sözleşirse, bu sözleşme hukuka aykırı ve hükümsüz olur; çünkü bu bir başkasının doğal haklarını ve doğal adaleti ihlal eden bir sözleşmedir. Eğer iki ulus, bir üçüncüsünü köleleştirmek, yağmalamak veya yok etmek konusunda antlaşma yaparsa, bu antlaşma da geçersizdir, hukuka aykırıdır ve bağlayıcılıktan yoksundur; çünkü o da adalete ve insanların doğal haklarına aykırıdır. Aynı ilke gereği, bir ülkedeki halkın

¹⁵ Spooner üzerindeki güçlü Locke etkisi üzerine daha detaylı bir değerlendirme olarak: Erick Mack, ‘Lysander Spooner: Nineteenth Century America’s Last Natural Law Theorist’ (2012) 29(2) *Social Philosophy and Policy* 139, 140.

¹⁶ Spooner (n 7) 5; Spooner, bu üç doğal hakkı, gerçek manada hukukun temelleri olduğuna pek çok eserinde değinir. Lysander Spooner, *The Law of Intellectual Property: Or An Essay on the Rights of Authors and Inventors to A Perpetual Property in Their Ideas* (Boston: Bela Mars, 1855) 29 (sec.vii); Spooner (n 12) 36-37.

¹⁷ Spooner (n 12) 7-8.

çoğunluğu, adına anayasa denen bir hükümet sözleşmesine dahil olursa ve bu sözleşme bir tür adaletsizliğin ortaya çıkarılması, kısıktırılması ya da buna yardımcı olmayla ilgiliyse, yahut bir takım insanların doğal haklarını elinden almak ya da yok etmekle alakalıysa, [hakları elinden alınacak olan] bu insanların bir parti halinde sözleşip sözleşmediklerinin hiç bir önemi olmaksızın, söz konusu hükümet sözleşmesi hukuka aykırıdır ve geçersizdir. Yani aynı doğalara sahip insanlar arasındaki sözleşmeler ya da aynı amaçlara sahip uluslar arasındaki antlaşmalar, aynı sebepten ötürü hukuka aykırı ve geçersizdir. Böylesi bir hükümet sözleşmesi ahlaki hüküm ifade etmez; Onu tatbik etmekle görevlendirilmiş kimseler üzerinde meşru bir otorite oluşturmaz; Ona taraf olan insanlara ahlaki ya da hukuki haklar bahşetmez; ahlaki veya hukuki yükümlülükler de yüklemmez. Böyle bir otorite altında tesis edilmiş bir hükümete dönük olarak herhangi bir insanın borçlu olduğu ödevler, o otoriteye karşı itaatsizlik yapmak, direnmek ve onu yıkmaktır¹⁸.

Direnme hakkı konusunda Lockeçu bir perspektifi benimsemiş olan Spooner, hukukun doğal hukuka uygun olması gerektiğine dönük klasik doğal hukukçu söylem içinde kalmakla yetinmeyip, bir sonraki asırda Nazi hukukuna karşı Gustav Radbruch tarafından dile getirilecek doğal hukukçu itaatsizlik¹⁹ ile yakın bir tonda, bu durumun hukukçular ve yargısal makamlar tarafından da deklare edilmesi yönünde bir ahlaki yükümlülüğün bahseder:

Bu hukuka aykırı sözleşme ve anayasaların otoritesi altında oluşturulmuş yargısal heyetler, diğer insanlar ile eşit ölçüde bunları ve bunları takiben hükümetlerin tesis ettikleri diğer tüm gayriadi düzenlemeleri, hukuka aykırı ve geçersiz olarak deklare etmekle yükümlüdürler. *Yargısal heyetler kendilerini hükümetin altında çalışan bürolar olarak görmek suretiyle bu üstün yükümlülüğün sıyrılmazlar*; öyle ki, kendileri deklare etmemiş dahi olsalar, bütün insanlar hukukun adalet demek olduğunu deklare etmek yükümlülüğü altındadır. (v.e.)²⁰

Yargı fonksiyonu üstlenen heyetlerin bürokrasinin bir parçası veya devlet aklıyla hareket eden sülhler olmadığı fikrini işleyen Spooner, yargı mensuplarının vermiş oldukları kararlardan ötürü -iyi ya da kötü fakat önlerindeki yasaları uygulamakla görevlerini yerine getirdikleri yönünde- kendilerini sorumsuzlaştırma eğilimlerinin önüne geçmeye çalışarak, doğal haklara tecavüze karşı direnme ve itaatsizlik söylemini hukukçulara ve yargı mensuplarına dek ilerletir. Öyle ki, mahkemelerde görev yapan yargıçların siyasal iktidarların oyuncağı olma ihtimaline dikkat çekerek, İngiliz hukuk tarihinden almış olduğu dayanaklarla, jürili yargılamanın bir hükümet sistemi içerisinde baskı ve tiranlığa karşı özgürlüğün koruyucu tılsımı (*palladium*)²¹ olduğunu savunur²².

¹⁸ Spooner (n 12) 8-9.

¹⁹ Radbruch hakkında daha geniş bir anlatım olarak: Melike Belkis Aydın, 'İyi İnsanlar Kötü Kurallara İtaat Etmez: Gustav Radbruch' iç Ertuğrul Uzun (ed) *Çağdaş Hukuk Düşüncesine Giriş* (1.Bası, İstanbul: İthaki Yayınları, 2015) 113; Sevtap Metin ve Altan Heper, *Ceza Hukuku Felsefesine Bir Katkı: Radbruch Formülü* (1.Bası, İstanbul: Tekin Yayınevi, 2014)

²⁰ Spooner (n 12) 9-10

²¹ *Palladium*: Yunan mitolojisinde Truva şehrinin adı tanrıça Pallas'tan gelen koruyucu heykelidir.

²² Spooner (n 9) 10.

Özetle Spooner'in zihninde hukukun özü doğal haklardır. Bunlar insanın doğasından gelirler. ABD'nin kuruluş felsefesinde bu haklara saygının olduğu fakat bunun yeterince idrak edilemediği düşüncesiyle, özellikle ABD Anayasası üzerine yorumlarda bulunduğu pek çok eseri söz konusudur Spooner'in. Bunların en bilinenleri kölelik kurumu aleyhinde argümanlarını yazıya döktüğü *Unconstitutionality of Slavery (1860)* ve 1850 tarihli *A Defence for Fugitive Slaves (Firari Köleler İçin Bir Savunma)* başlıklı eserleridir. Köleliğe ABD Anayasasından çıkarsanarak hukuki meşruiyet üretilmeyeceğini, anayasal metinlerde geçen bazı kavram ve ifadelerden²³, bir başka Locke tilmizi ünlü yargıç Lord Mansfield'in *Somerset v. Stewart (1772)* davasındaki değerlendirmelerine²⁴ dek çeşitli argümanlar üzerinden savunmaya çalışmıştır. Hatta geleneksel bir kurum olarak köleliğe dair *common law* kaynaklı argümanlar üzerinden meşruiyet biçilemeyeceğini, çünkü gayriadil ve gayriahlaki bir yasanın dışsal ve tarihsel kanıtlarla geçerli hale getirilemeyeceğini savunur²⁵. Bu hususta Spooner'a karşı olan fikirler ise, köleliğin anayasadan açık bir biçimde çıkarılamayacak olsa bile, *common law* çerçevesinde hukuka yansımış pek çok vaka bazında tasdiklenmiş bir kurum olduğunun şüphe götürmez olduğunu; Spooner'in ise anayasal vesikaların doğal haklara yaslanan çok ufak bir kısmını dayanak alarak kendi arzularını tüm hukuki düzene yansıtmaya çalışan zorlama yorumlar yaptığını dile getirmişlerdir²⁶.

III. Bireysel Özgürlük Karşısında Ceza Hukukunun Sahası

Liberteryen felsefenin kurucu zihinlerinden biri olarak addedilen Spooner'ın bireysel özgürlük sorunları üzerine yazıları sadece kölelikle alakalı olmamıştır; ayrıca ekonomik sahada bireylerin girişim ve ticaret özgürlüğünü kısıtlayıcı yasalar ve bireylerin cezai sorumluluklarıyla ilgili kısıtlayıcı düzenlemeler hakkında da önemli metinler kaleme almıştır. Cezai sorumluluk üzerine yazdığı ve suç kavramının mahiyetini tartıştığı çalışması, 1875 tarihli *Vices are not Crimes (Erdemsizlikler Suç Değildir)* başlıklı yazısıdır. Yazıda Spooner'ın üzerinde üzerinde yoğunlaştığı mesele, erdemsiz davranışlar ile suç mahiyetindeki davranışların birbirine karıştırılmaması

²³ Örneğin bu ifadelerden biri söz konusu anayasal metinlerin başlangıçlarında geçen "the people of United States" ifadesi ve bu hitabın dışında özgür ya da köle ayrımı yapmadan Birleşik Devletlerde yaşayan insanların hak ve özgürlüklere sahip olduklarına dair vurgulardır. Kaldı ki İngiliz monarkına karşı özgürlük uğruna verilmiş Amerikan Bağımsızlık Mücadelesinden doğal bir hak olan özgürlüğün zıttı bir kurumun meşru bir biçimde üretilmeyeceğini savunur. Spooner (n 12) 37, 55-57.

²⁴ Doğal hukuk düşüncesiyle barışık bir yargıç olan Lord Mansfield kölelik-karşıtı İngiliz içtihadı eğilimini etkileyen bu kararında, Stewart isimli bir gümrük görevlisinin Massachusetts'te satın aldığı köle Somerset'i, firarının ardından tekrar yakalayıp Jamaika'ya giden bir gemiye hapsedmesini *Habeas Corpus* açısından hukuka aykırı bulmuştur. Hapsedilen kölenin vaftiz babalarının müracaatı üzerine The Court of King's Bench'te görülen davada Lord Mansfield'in karar metnindeki şu ifadeleri önemlidir ve Spooner tarafından doğal hak gereği meşru olmayan bir kurumun bozuk bir pozitif hukuk kurumu olarak teşekkül etmiş olsa bile yine de meşru olmadığını ima etmek için alıntılanmıştır: "Kölelik durumu, yaratıldığı ve hafızalardan silindiği zaman, hal ve nedenlerden beri gücünü koruyan pozitif hukuk hariç olmak üzere, ahlaki veya siyasi hiçbir sebep üzerinden takdim edilemeyecek bir doğaya sahiptir. Pozitif hukuk dışında hiçbir şey tarafından desteklenme cefası çekilemeyecek ölçüde iğrençtir [*odious*]." Aktaran: Spooner (n 12) 32.

²⁵ Spooner (n 12) 131.

²⁶ Bu konuda örnekler için: Alexander (n 1) 206.

gerekliliği üzerinedir. Bu konuda oluşabilecek bir karışıklık, suçları fazlaştırmayla yahut erdemsizlikleri suç haline getirmeye neticelenirse, Spooner'in deyimiyile en temel haklar, insan hakları yahut doğal haklar olarak bahsettiğimiz, özgürlük ve mutluluğu arama haklarından geriye hiçbir şey kalmamış olur²⁷.

Erdemsizlikler (*vices*²⁸) ile suçlar (*crimes*) arasındaki farkı Spooner şöyle ortaya koymaya çalışır. Erdemsizlikler diye adlandırılan davranışlar çoğu zaman insanın kendi mutluluğuna dönük attığını düşündüğü adımlarının hataya dönüşmesidir. Ve bu adımları atarken insan başkalarına zarar vermeye dönük bir kötü niyet sergilemez; işte bu yönüyle suç mahiyetindeki davranışlardan ayrılr erdemsizlikler, çoğu zaman kişinin kendine dönük verdiği zararlar halini alırlar. Ayrıca tekil hareketlere de (örneğin bir kişinin bir bardak alkol tüketmesi) çoğu zaman erdemsizlik denemez; o hareketlerin niceliği, tekrarı ve bunun durumdan duruma yahut kişiden kişiye değişimi erdemsizlikleri objektif olarak standardize edilemeyecek bir yapıya büründürür. Erdemsizliklerin -işte bu duruma bağlı değişken ve standartize edilemeyen karakteri dolayısıyla- toptancı bir mantıkla suç haline getirilişinin bireyin en temel doğal haklarına -spesifik olarak da mutluluğu arama hakkına- zarar verdiğini savunur Spooner:

Eğer çoğu vakada neyin erdemsizlik olup neyin olmadığını belirlemek çok zor, hatta imkansızca yakın ise, ve neredeyse tüm vakalarda özellikle nerede erdem bitip nerede erdemsizliğin başladığını belirlemek çok zor ise, bir kimsenin gerçeklikle örtüşür ve doğru biçimde kendi dışındaki herhangi bir başka kişi için belirleme yapamayacak olduğu bu sorular herkesin [kendi] tecrübesine açık ve azade bırakılmazsa, insanlar insan olmaları dolayısıyla hakları arasında en yüksek konumda olan akletmeden yoksun bırakılmış olurlar; Bu hak, onun *kendisi* için neyin erdemli neyin erdemsiz olduğunu -diğer bir deyişle neyin tamamıyla *onun* mutluluğuna neyin tamamıyla mutsuzluğuna dönük olduğunu- soruşturma, araştırma, akıl yürütme, deneme yapma, yargılama ve aslı astarını öğrenme hakkıdır. Eğer bu büyük hak herkese açık ve azade bırakılmazsa, o zaman akleden bir varlık olarak her insanın “özgürlük ve mutluluğu takip etme” konusundaki tüm hakkı ondan esirgenmiş olur²⁹.

Yani Spooner'in burada üzerinde durduğu husus, 'hukuk-dışı' ya da 'hukuki olmayan'ın ceza hukuku bağlamında tespiti, diğer bir deyişle ceza hukukunun yetki sahasıdır. Doğal haklar olarak gördüğü bireysel özgürlük ve mutluluğu arama hakkı açısından ceza hukukunun yetki sahasının ihtiyatlı bir biçimde çizilmesi gerekliliğinden bahseder Spooner. Erdemsizliklerin yahut ahlaki zafiyetlerin göreceli, değişken ve standardize edilemez doğasını vurgulayarak yapar bunu. Spooner'in deyimiyile her insanda farklı farklı oranlarda çeşitli erdemsizlikler birarada bulunabilir ve hiçbir hükümet bu alana karıştığı andan itibaren herkese (yahut tüm erdemsizliklere) eşit muamele edeceğinin garantisini veremez. Hükümetler bu alanı

²⁷ Lysander Spooner, *Vices are not Crimes: A Vindication of Moral Liberty* (Auburn: Mises Institute, 2020 [orj.1875]) 9 (sec.i)

²⁸ Spooner erdemsizliklere örnek olarak “oburluk, sarhoşluk, fahişelik, kumarbazlık, ödül dövüşçülüğü, tütün çiğneme, içme ve burna çekme, afyon çiğneme, korse giyme, serserilik, mülk israfçılığı, para hırslısı olma ve takıyyecilik” gibi örnekler verir. Spooner (n 27) 20 (sec.xvi)

²⁹ Spooner (n 27) 11 (sec.v)

düzenlemeye kalktığında, hükümeti ellerinde bulunduran kişi ya da kişilerin kendi ‘iyi’ anlayışları doğrultusunda bazı erdemsizlikleri fazlaca cezalandırırken bazılarını dikkate bile almayabilir³⁰. Bu durum da, ehven-i şer anlamında en masumundan paternalist bir belirlemeciliği³¹ beraberinde getirir; engellenen ise, Spooner’un deyimiyle, bireylerin doğal hakları, bireysel özgürlükleri, iyiyi ve doğruyu kendi deneyimleriyle araştırıp öğrenme, mutluluğu kendi uğraşlarıyla arama haklarıdır. Ancak Spooner’a göre, “bireysel özgürlük açısından her insanın, kendi refahı için neyin yıkıcı neyin yardımcı ve gerekli olduğuna ilişkin kendi kendini yargılaması ve belirlemesi gerekir; çünkü eğer o kişi kendisi için bu görevi ifa etmekten geri durursa, başka hiç kimse bu görevi onun için ifa edemez.”³² Çünkü her insan biriciktir, onun mutlu olma biçimi de biricikliği ölçüsünde kendine özgüdür. Bu yüzden Spooner’a göre “bilgi edinmek, bu bilgiyi kişinin kendi benliğinde toplaması ve her bir bireyin bunu kendisi için yapmaya mecbur olması, bir Doğa yasasıdır.”³³

Spooner suçlar/erdemsizlikler ayrımı bağlamında, yine sözleşmeci nazariyeden ilerleyerek, bireylerin birbirlerini yargılayıp cezalandırma haklarını hükümetlere devretmeleri hususunda şu değerlendirmeyi yapar:

Hükümetin tüm erdemsizlikler için insanları cezalandırma hakkının olması gerektiği hususu doğal bir imkansızlık içerir; çünkü bireylerin hükümeti oluşturmadan önce sahip oldukları türden haklara hükümetin -bireyler gibi- sahip olabilmesi imkansızdır. Ayrıca bireyler sahip olmadıkları hakları hükümete havale edemezler. Bireyler olarak sahip oldukları hakların dışında, hükümete bu hususta katkılarının olması da mümkün değildir. Bir aptal yahut sahtekar hariç hiç kimse, bir birey olması itibarıyla, başka insanların erdemsizliklerinden ötürü onları cezalandırma hakkı varmış gibi davranamaz. Fakat herkesin birey olmak bakımından, diğer insanları suçları nedeniyle cezalandırmak konusunda doğal hakkı söz konusudur; bu doğal hak sadece bireyin kendi kişiliği ve mülkiyetini saldırılardan korumasıyla sınırlı değildir; ayrıca kişiliği veyahut mülkiyeti saldırıya uğrayan başka birine yardımda bulunma ve onu

³⁰ Spooner (n 27) 11-13 (sec.vi-viii)

³¹ Spooner, görece yeni bir kavram olan ‘paternalizm’ kelimesini kullanmaz. Ama kavramın ardındaki, ebeveynin çocuk üzerindeki korumacı sınırlamalarına örnek olarak değinir. Bunlar hiç şüphesiz iyiniyetli müdahalelerdir fakat esas büyük öğretici olarak adlandırıldığı Doğanın çocuğu eğitmesinin, çocuğun en sağlam bilgi dayanağı olarak kendi deneyiminden yol almasının önüne geçer. Dolayısıyla Spooner’a göre bu iyiniyetlerden cehalet ve kendine güvenmeyen nesiller ürür. Aynı paternalist müdahalecilikleri genç veya yetişkin tüm insanlar üzerinde sürdüren dinsel ve siyasal otoritelere ise Spooner her türlü aşığılayıcı yakıştırmayı yapar. Spooner (n 27) 13 (sec.viii) Aslında bu anti-paternalist bakış açısı Spooner’ın salt hiçbir otoriteyi tanımayan anarşist eğilimlerinden mülhem ve tamamıyla özgün bir karakter taşımaz. Spooner’ın bakış açısına çok yakın bir biçimde ondan yaklaşık 16 yıl önce yazdığı 1859 tarihli *Özgürlük Üstüne (On Liberty)* isimli eserinde John Stuart Mill de benzer hususlara değinmiştir. Bu hususta; Muzaffer Dülger, ‘John Stuart Mill ve Hukuk Kuramına Etkileri’ (2020) 10(4) Beytulhikme: An International Journal of Philosophy 1471. Mill’in Alman felsefesindeki *bildung* kavramından mülhem şekilde bireyin kendini oluşturma sürecine dair bireysel özgürlüğü vurguladığı fikirlerine çok yakın bir düşünsel içerik üretmiş olmakla birlikte, Spooner’ın *Vices are not Crimes*’ta dipnot kullanmaması, ne kadar Mill’den etkilendiğini teşhis etme noktasında belirsizlik oluşturmaktadır. Ahlakla muğayir olarak algılanan eylem sahasını suç haline getirme eğilimlerini azaltmaya dönük, yani hukuki ahlakçılığa (*legal moralism*) karşı başkalarına zarar kistasını koyan bu Millci yaklaşım, daha sonra H.L.A. Hart tarafından da sürdürülmüştür. Bu hususta: Ertügrül Uzun, ‘Ahlaksızlığın Cezalandırılması: Hart-Devlin Tartışması’, iç Sercan Gürler (ed) *H.L.A. Hart ve Hukuk-Ahlak Ayrımı* (2. Bası, İstanbul: Tekin Yayınevi, 2017) 65. Hukuki ahlakçılık üzerine daha ileri tartışmalar için: Engin Arkan, ‘Hart-Devlin Tartışmasında Olmayan Argümanlar’ (2020) 15(2) Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 537.

³² Spooner (n 27) 18 (sec.xiv)

³³ Spooner (n 27) 18 (sec.xiv) Yani bir doğal hukuk karşıtı olan Bentham’ın öğrencisi olan faydacı Mill’den farklı olarak Spooner mutlak biçimde dışardan müdahale edilemez olan bireysel özgürlük nosyonunu da doğa yasasına dayandırır.

müdafa etme konusunda da söz konusu doğal hak devam eder. İnsanın kendi kişiliği ve mülkiyetini koruma ve ayrıca mülkiyeti ve kişiliği saldırıya uğrayan bir başka insana yardımcı bulunup onu müdafa etme konusundaki bu doğal hakkı, öyle bir haktır ki, bu hak olmadan insanların dünyada var olabilmeleri dahi mümkün değildir. Ayrıca bireylerin bu doğal hakkını somutlaştırana ve bu suretle kendini sınırlayana dek, hükümetin kendi varlığının bir haklılığı da olmaz. Fakat komşusunun tüm eylemleri üzerinde yargıda bulunma ve bunlar arasında neyin erdem, neyin erdemsizlik olduğuna -yani komşusunun mutluluğuna neyin katkı yapip neyin yapmayacağına- karar verme ve erdemsiz olanlar nedeniyle onları cezalandırmanın herkesin doğal hakkının içeriğinde olduğu düşüncesinde iddia sahibi olmak, daima ahmakça ve küstahça olacaktır. Dolayısıyla hükümetin haklı bir iktidarı olduğunu söyleyebilmenin tek yolu, hükümetin erdemsizlikleri cezalandırma konusunda haklı bir kudretinin olamayacağı ve *buna bir birey yahut bireylerin dahil de olamayacağını* söylemektir.³⁴

Bir de şu sorun vardır: Eğer bir kişinin erdemsizliği, örneğin sarhoşluğu yahut savurganlığı başkalarına zarar verici hale gelmişse, örneğin onu kavgacı biri haline getiriyor veya ailesini maddi açıdan zora sokuyorsa (yani başkalarına zarar veriyorsa) ne yapılmalıdır? Spooner, bunun hukuken bir kısıtlanma sebebi olduğunu reddetmez ama münferit bir vakadan genelleştirilerek tüm benzer vakaları suç haline getirip onların yasal olarak önüne geçilmeye çalışılmasını reddeder. Örneğin bir kimse alkol aldığı anda tehlikeli oluyor diye alkol satışı yasaklanmamalıdır; Spooner'a göre bu münferit durum, ticaretin masumiyetini gölgelemez³⁵. Yukarıda da belirttiği üzere erdemsizlikler göreceli bir doğaya sahiptir; bir kimse alkol kullandığında başkaları için tehlikeli oluyorken ve bu yüzden kısıtlanması gerekirken, bir başka kişi örneğin bir beste yaparken o üründen faydalandığını ya da bu sayede daha rahat bir biçimde uyuyabildiğini söyleyebilir. Tüm bu kişilerin söz konusu ürünleri kullanmak suretiyle sağlıklarının bozulması ise, Spooner'a göre, tamamıyla kendi tercihleridir, hiçkimsenin bu konuda onlara müdahalede bulunmaya hakkı yoktur.

Spooner, erdemsizliklerin, toplumsal refah açısından olumsuz etkileri nedeniyle, önüne geçilmesi gerekliliği yönündeki genel kabul görmüş düşünceleri de yıkmaya çalışır. Toplumsal refah seviyesinin mülkiyet haklarının yanlış ve hesapsız kullanımıyla da düşebileceğini, fakat bu gerekçeye dayanarak akli başında hiçbir kimsenin bir başka akli başında kişinin ekonomik tercihlerine karışamayacağını vurgulayan Spooner, aslında bir grup bireyden başka bir şey olmayan hükümetlerin de bu yönde bir müdahalesinin gayrimeşru olacağını, bu müdahalelerin olumlanmasının ucu bucağının olmayıp doğal hakları tahrip edeceğini dile getirir. Ayrıca sarhoşluk, kumarbazlık ve serserilik gibi erdemsizliklerin otoriter yönetimlerin dile getirdiği gibi yoksulluğun sebebi değil, sonucu olduğunu; bunların otoriter yönetimlerce toplumsal kontrol ve müdahaleciliğe bahane haline getirildiğini, yoksulluğun esas nedeninin otoriter hükümetlerin ve onların korumaya aldığı sömürücü kartellerin bizzat kendileri olduğunu iddia eder³⁶.

³⁴ Spooner (n 27) 16 (sec.xii)

³⁵ Spooner (n 27) 21 (sec.xvii)

³⁶ Spooner (n 27) 29-35 (sec.xxi-xxii)

Özetle Spooner, başkalarına zarar verme kıstasına bağlı olarak münferit önlemler ve kısıtlamalar uygulamak dışında erdemsizliklerin kriminalize edilmesine karşıdır. Erdemsizlikleri kötülüklerin kökeni olan birer akıldışılık olarak görmeye de karşıdır. Gerçek manada suç olarak görülebilecek kötülüklerin akla gelebilecek en büyüklerinin (ki en büyük suçu ‘savaş’ olarak görür), akli başı gayet yerinde ve bilgili olan, ceza almaktan sıyrılacak her türlü stratejiyi güden para ve güç hırsı olan insanlar tarafından işlendiğini söyler. Yani gerçek suç, Spooner’a göre insanları köleleştiren, sömüren, yağmalayan ve öldüren eylemlerdir. Doğal haklara tecavüzdür. İçki içip kumar oynamak ise sadece birer erdemsizliktir³⁷.

IV. Hukuk-Ekonomi İlişkisi ve Bir Doğal Hak Olarak Özel Mülkiyet Hakkı

Ekonomik faaliyet alanı, doğal haklardan özgürlük ve mülkiyet ya da -Amerikan anayasasındaki belirışıyle- mutluluğa erişme hakkıyla doğrudan ilgili olup, girişim ve ticaret özgürlüğünden, devletin ekonomik sahayı denetleyip düzenlemesine (ekonomik regülasyonlar) dek pek çok açılımı bünyesinde barındırır. Spooner girişimcilik karşısında müdahaleciliğe dönük yapmış olduğu eleştirilerle liberteryen ve anarko-kapitalist düşünce ekolleri açısından ilham verici olmuştur. Bu konuları, hem yoksulluğun azaltılması ve toplumsal zenginliğin maksimize edilmesi, hem de bu politik-ekonomik amaçların hukuki boyutları üzerine durarak ele almıştır.

Daha önce de belirttiğimiz üzere, Spooner çoğunlukla ABD’nin o dönemlerdeki sosyo-politik gündemine dair kalem oynatmış bir düşünürdür. Dolayısıyla dönemin en önemli problemlerinden biri olan yoksulluk üzerine de fikirlerini pek çok kez yazıya dökmüştür. Bu yazılarda ekonomik bir problemmiş gibi görünen bu sosyal olguyu hukuki zemin üzerinden tartıştığını, dolayısıyla hukuk ile ekonomi bağlamı üzerinden meseleyi ele aldığını görebiliriz. Spooner’a göre en önemli ekonomik problemlerden biri olan yoksulluğun nedeni, bireylerin girişimci olmalarının önündeki -önemli oranda yasal olan- engellerdir. Ona göre bu engellerin hemen hemen tümü, devlet ve devlet edimleriyle şekillenen mevcut hukuk düzeni sebebiyle ortaya çıkmaktadır. Buna göre, ekonomik sahada birey, en basitinden bir ekonomik girişimde bulunabilmek hususunda bilgi, hırs ve tekniğe sahip olmasına rağmen yeterli sermayeye sahip olmayabilir. Bu durumda bireyin serbestçe borçlanabilmesi için önünde geleneksel engellerle birlikte bunların en göze çarpan türü olan ve tefeciliği yasak hale getiren hukuki düzenlemeler çıkar. Devlet mekanizması, Spooner’a göre, onayladığı bankacılık düzeniyle birlikte borç verme kartelleri meydana getirmiştir. Bu durum ise bireylerin serbestçe borçlanabilmesi ve girişim özgürlüğü önünde engel oluşturur. Bu serbest girişim engellerinin sonucu olarak, bireyler mecburen karınlarını ve ailelerini doyurabilmek için bütün bedensel ve zihinsel emeklerini bir patrona, oligopol kredi düzeninin sertliği oranında düşme eğilimi gösteren

³⁷ Spooner (n 27) 25-26 (sec.xx)

bedeller karşılığında satmak zorunda kalırlar. Spooner'a göre toplumsal işgücünün değersizleşmesinin ve emek sömürüsünün arka planında yer alan en önemli sebeplerin başında bu devlet destekli kartellere dayanmış korumacı ekonomik düzen bulunmaktadır³⁸. Bu yönüyle Spooner'in emek sömürülerine olanak veren kapitalist üretim biçimine şüpheli yaklaşığı ve onu koşulsuz bir biçimde desteklemediği pek çok araştırmacı tarafından da dile getirilmektedir³⁹. O, emeğin semerelerinden tamamıyla emekçinin faydalanmasını destekleyip, emekçinin çalışması üzerindeki kamusal yahut özel aktörler tarafından üretilen her tür zorlayıcılığa karşı durarak, maaşlı emekçiliğin sömürüye açık yönlerine, kartellerin güdümündeki sektörlerle ve bankacılık rejimine karşı sert eleştiriler yöneltmiştir.

Bankacılık sistemine dair yürüttüğü tartışmanın bir benzerini idari regülasyonların mantığını sorgulanır hale getirdiği kamu hizmetleri konusunda da yapar. Bu hususta hedefine aldığı kamu hizmeti yahut kamusal sektör, ulusal posta hizmetleridir. 1844 tarihli *The Unconstitutionality of the Laws of Congress Prohibiting Private Mails* (Özel Posta Hizmetlerini Yasaklayan Kongre Yasalarının Anayasaya Aykırılığı) isimli broşürüyle özel posta hizmetlerinin kurulması önünde engel olarak beliren yasal mevzuatın anayasaya aykırılığını iddia eder. Hatta bu mevzuat yığınının oluşumuna temel oluşturan Anayasanın 1. Maddesinin ABD Kongresi'nin yetkilerini düzenleyen 8. kısmının yanlış yorumlandığını savunur. Spooner'a göre postane ve posta yolları yapma konusunda Anayasanın Kongre'yi yetkilendirmesi, hatalı şekilde, bu konuda salt Kongre'nin yetkilendirildiği şeklinde yorumlanmıştır. Oysa Spooner'a göre bu sektörlerle ilgili olarak anayasadan, özel girişimlerin yasaklandığına dair bir anlam çıkmamaktadır. Öyle ki eğer daha hızlı ve daha ucuz hizmet sunabilecek özel teşebbüslerin önü, bu yanlış yoruma bağlı olarak hukuken kesilirse, bu durum doğal haklara ve doğal adalete de zarar verici, yani gerçek manada hukuki olmayacaktır⁴⁰. Bu bakış açısı üzerinden özel posta hizmeti üzerine kendisi de girişimci olmuş bir posta şirketi kurmuş, fakat sektörde tutunamamıştır. Kamu hizmetlerine dönük bu bakış açısı, kendilerini kamu hizmeti alanını olabildiğince daraltmaya adanmış olan çağdaş sağ-liberteryenlerle Spooner'ın en önemli ortak paydasını oluşturur⁴¹.

Ekonomik faaliyetler zenginlik yaratma odaklıdır. Bu zenginliğin muhafaza edilip istenildiğinde veya ihtiyaç olduğunda adilane yollarla başkasına aktarılması için insan zihninin ürettiği kavram mülkiyettir. Spooner yaşam ve mutluluğu arama

³⁸ Peter Marshall, *Anarşizmin Tarihi: İmkânsız İstemek* (İmge Kitabevi, 2003) 543.

³⁹ Bu konuda belli başlı değerlendirmelerin bulunabileceği bir çalışma olarak: Iain MacSaorsa, 'The Ideas of Lysander Spooner: Libertarian or Libertarian Socialist' <https://theanarchistlibrary.org/library/iain-macsorsa-the-ideas-of-lysander-spooner-libertarian-or-libertarian-socialist> Erişim Tarihi: 14 Ağustos 2022.

⁴⁰ Shone (n 4) 6-11.

⁴¹ Çağdaş liberteryen düşüncenin genel karakterini özetleyen ve özellikle kamu hizmeti ve kamu mallarına (diğer bir deyişle kamu hukukunu tasfiye etmeye) dönük radikal bakış açısını yansıtan bir eser olarak: Jason Brennan, *Libertyenizm* (çev) Atilla Yayla (1. Bası, Ankara: Liberte Yayinevi, 2015).

hakları gibi doğal haklar üzerinde temellendiğini zikrettiği⁴² mülkiyet hakkıyla ve mülkiyet rejimiyle özel olarak ilgilenir.

Mülkiyet, bir sahip tarafından elde edilmiş bir zenginliktir; buna karşın zenginlik ise, henüz sahibi olmamakla birlikte, gözler önünde, sahiplenilmemiş ve onu kendisinin yapmak isteyen herhangi bir kimse için mülkiyete dönüştürülmeye hazır olan şeyleri ifade eder. Bu yüzden bütün mülkiyet durumları zenginlik oluşturur; ama bütün zenginlikler mülkiyet halini almayabilir. Dünyadaki zenginliklerin çok az bir kısmının sahibi bulunmaktadır. Çoğunluğuysa sahipsiz vaziyettedir.⁴³

Yani mülkiyet, Spooner’a göre zenginlikle alakalı bir kavramdır. Zaten Spooner 1855 tarihli *The Law of Intellectual Property* (Fikri Mülkiyet Hukuku) başlıklı kitabının “Fikri Mülkiyete İlişkin Doğal Hukuk” altbaşlıklı genel olarak mülkiyet kavramına odaklanmış birinci kısmında, konuya zenginlik kavramını tanımlamakla başlar. En büyük zenginlik olarak tanımladığı mutluluğa katkı yapan veya onu meydana getiren, maddi ve gayrimaddi her türlü varlığı zenginlik olarak tanımlar. Su, hava, güneşiği ve materyal tüm şeyler gibi duysal vasıtalarla hissedilen varlıklardan tutun, bunları elde edip işlemeye ve bunlardan yeni nesnelere oluşturup muhafaza etmeye dönük her türlü düşünce, bilgi, tasarım ve çaba gibi gayrimaddi şeylere dek, bunların tümü Spooner’ın deyimiyle zenginliktir. Fakat o, her hal ve şeyin, tüm fikir ve becerilerin, ilk önce zihinde meydana geldiğinden ve bedeninin her bir parçasının zihnin sadece bir aygıtı olduğundan bahisle, esas zenginliğin düşünsel zenginlik olduğunu savunur. Onun deyimiyle “ellere rehber olan düşünce olmazsa metaller üretilemez; böylece de elin emeği semeresiz, dolayısıyla kıymetsiz kalır.”⁴⁴ Bir tabloya esas değerini veren tuval veya boyalar değil, ardındaki tasarımdır. Bir makinaya esas değerini veren de ardındaki fikir ve projedir, üzerine iştirilmiş materyal parçalar önem ve değer açısından düşünceden sonra gelir.

Bir doğal hak olarak mülkiyet hakkı, Spooner’ın da tekrar ettiği o bilindik anlamıyla, bir tür “hâkimiyet kurma hakkıdır (*right of dominion*). Bu hak bir kişinin, diğer tüm kişilerin hilafına, belirli bir nesneyi diğer herkesi dışlayıcı şekilde kontrol ettiği, kullandığı ve ona hakim olup ondan faydalandığı bir haktır.”⁴⁵ Mülkiyet hakkı, tüm insanlara karşı ileri sürülebilen, Spooner’un deyimiyle, “kişinin dünyayı karşısına alabildiği”⁴⁶ mutlak bir hak olup, tek sınırı kişinin kendisine ait olanı “diğer insanların eşdeğer bir biçimde egemen, hakim ve sahip oldukları kendilerine ait şeyleri bozucu, ihlal ve işgal edici şekilde kullanılmaması” gerekliliği, yani diğer insanların mülkiyet haklarına saygıdır⁴⁷.

⁴² Spooner (n 16) 29

⁴³ Spooner (n 16) 10

⁴⁴ Spooner (n 16) 13

⁴⁵ Spooner (n 16) 15

⁴⁶ Spooner (n 16) 17

⁴⁷ Spooner (n 16) 16

[İ]nsanın mutluluğunu ve iyi halini oluşturan yahut ona katkı yapan hissel, entelektüel, ahlaki yahut materyal tüm zenginlikler, bir kimsece başkalarıyla aynı anda olmayacak şekilde sahiplenilebilecek biçimde mülkiyete konu olurlar ve bu mülkiyet o varlık üzerinde bireysel sahiplik, kontrol, hakimiyet, kullanım ve faydalanma demektir.⁴⁸

Yani mülkiyet, sadece hissel olanaklarla algılanabilen maddi varlıklarla alakalı değildir; gayrimaddi varlıklar olan his, düşünce, tasarım ve bilgiler de mülkiyete konu olabilir. Hatta Spooner'a göre mülkiyete konu zenginlik alanı gayrimaddi değerlerden daha çok beslenir, çünkü yukarıda da bahsettiğimiz üzere her tür emek ve faaliyetin ardında gayrimaddi zihinsel süreçler, bilgi ve düşünceler çalışır. Ayrıca maddi varlıkların paylaşımına müsait doğaları karşısında, gayrimaddi varlıkların onları düşünen insanların biricikliği nedeniyle daha değerli bir başka yönleri daha vardır. Bu yüzden Spooner, zenginlik olanakları açısından fikri mülkiyet haklarını, maddi varlıklar üzerinde kurulan mülkiyet haklarına nazaran daha kıymetli kabul eder:

Fikre dönük hak, [örneğin] bir ev üzerindeki haktan daha kuvvetlidir. Zira bir ev, doğa tarafından sağlanıp, insanlığa sunulan ve *herkesçe* doğal hak gereği sahiplenilebilir olan genel materyal stoğundan oluşturulur. Buna karşılık, bir fikir, sadece tekil bir insanın kendi melekeleri vasıtasıyla yaratılır, soyutlanmaksızın oluşturulamaz; ve bu süreç herkesin bir diğeri kadar ortak olduğu ve sahip olma iddiasında olduğu müşterek doğal zenginlik stoğundan çıkarılamaz⁴⁹.

Spooner'un deyimiyle “uygarlaşmış insanlar arasında fikirler, değiş tokuş süreçlerinin müşterek araçlarıdır. Düşünceler ne kadar fazla alınıp satılırsa, o kadar kültürlenmiş bir halk ortaya çıkar.”⁵⁰ Bu fikir değiş tokuşları bazen -arkadaşlar arasındaki sıradan fikir alışverişleri gibi- parasal karşılık beklenmeksizin yapılabilir; ama bazen snai, edebi, sanatsal, teknik veya başka bir karakterde maddi değer üretici mahiyettedirler ve çoğu zaman bir meslek faaliyetine dahildirler. İşte o zaman bu fikirler parasal karşılık beklenerek açıklanıp nakledilir, üzerlerinde mülkiyet hakları pekala kurulabilir ve bunların ekonomik değerleri, Spooner'a göre, iktisadın yasalarına göre, yani arz ve talebe göre belirlenir⁵¹.

Spooner'in, mülkiyet hakkının -doğal hukuka göre- meşru bir biçimde maddi ve gayrimaddi varlıklar üzerinde tesisi meselesine geçtiğinde ise, yine Lockeçu izler taşır biçimde iki ihtimal üzerinden konuyu tartışır: (i) bir varlığın ilk elden sahiplenilmesi (bulunması, keşfedilmesi ve fiilen ele geçirilmesi) ve (ii) üzerinde emek sarf edilerek varlığın meydana getirilmesi (üretimi).

En çok üzerinde durduğu ve ayrıntıyla açıkladığı ihtimal zenginliğe veya insanın iyi haline katkı yapan bir varlığın (maddi ya da gayrimaddi) bulunması, keşfedilmesi

⁴⁸ Spooner (n 16) 17

⁴⁹ Spooner (n 16) 28

⁵⁰ Spooner (n 16) 19

⁵¹ Spooner (n 16) 20

ve üzerinde fiili hakimiyet kurulmasıdır. İlk bulan, keşfeden veya işgal edenin mülkiyet hakkını elde ettiğini savunur Spooner. Bunun miktarı ve sınırı konusunda ise şunu der:

Henüz sahiplenilmemiş olan doğal zenginliklerin sadece zilyetliğinin elde edilmesi yoluyla dönüştürüleceği mülkiyetin miktarına dair, bir istisna dışında doğa yasası tarafından ayarlanmış bir limit yoktur; O istisna ise, söz konusu zilyetin bu zilyetliği kurmaktaki -diğer kişi ve mülkiyetlere karşı şiddet içermeksizin⁵² sergileyeceği- gücü ve kabiliyetinin limitidir. Dolayısıyla sahiplenilmemiş vaziyette kalan zenginliklerin büyük çoğunluğu, herhangi bir kişinin onlar üzerinde ilk zilyetliği kurmasıyla beraber o kişinin mutlak mülkiyeti haline gelirler.⁵³

Fakat bu pasajın peşinden Spooner'in dipnot koyarak açıkladığı üzere, bu yolla mülkiyet hakkının varlığını kabul etmek, bir kişinin koca bir kıtaya tek başına çıkıp oranın her santimetrekaresine kadar kendisine ait olduğunu sadece deklare etmesiyle mümkün olmaz. Onun sergileyeceği her fayda doğurucu emek (çitle çevirme, ev yapma, toprağı sürme, çalı çırpy kesme) o kişinin sahiplik iddiasının miktarına dair haklı gerekçe oluşturur:

Kişinin arazinin üzerinde harcandığı emek, kullanım açısından değer oluşturan bir durumda kaldığı müddetçe o arazi de o kişinin olmaya devam eder. Çünkü bir kimsenin emeğinin semerelerini, pratik kullanımı için faydalı kaldıkları sürece, terketmeyeceği farz edilir.⁵⁴

Bu bakış açısı, bir şeye gücünün yettiği ölçüde sahip olabileceğini salık veren ve Lockeçu *proviso*'yu -yani başkalarına yeter kalite ve nicelikte mal bırakmayı- da aşan, katı biçimde özel mülkiyetçi bir paradigmaya işaret eder. Sonrasında Spooner bir dipnot koyup emek unsurunu zikrederek görüşünü biraz yumuşatmaya çalışsa da bunu ne kadar sağlayabildiği soru işaretidir. Zira bulup sahiplenme ihtimali üzerinden mülkiyet hakkının temellendirilmesine, üreterek sahiplenme biçimine nazaran daha fazla argüman ürettiği, kitabının ilk bölümüne bakıldığında rahatlıkla görülebilir.

Eğer ilk gelen kişinin, kendi isteklerini doyurabilmesi için, dünya veya onun nimetleri üzerinde sahiplik ve mülkiyet kurma hakkı olmazsa, kesinlikle ondan sonra gelen kişilerin de böyle bir hakkı olamaz. Bu nedenle ilk gelen kişinin dünya zenginliği üzerinde sahiplik, mülkiyet ve kullanım açısında bir doğal hakkının olmadığını savunan öğretisi, dünya zenginliğini atıl ve kullanımsız bırakmak yoluyla bütün ırkı açlığa sevk eden bir kıyamet öğretisidir.⁵⁵

Doğal varlıkların insanların kullanımına tam manasıyla sunulabilmesi için onların muhakkak "bireysel" olarak sahiplenilip üzerlerinde özel mülkiyet haklarının kurulması gerektiğinden bahseder ve bireylerin üzerinde hiçbir kolektif varlığa

⁵² Yukarıda da belirtildiği üzere, savaşı en büyük kötülük sayan, cebir, yağma ve sömürüyle elde edilmiş her değeri gayrimeşru addeden Spooner, meşru bir zeminde (doğal hakları çiğnemenin) bir kimsenin elindekinin alınmasının veya o kişiye bir şey yaptırılmasının, sadece ikna edilip rızasının alınmasıyla mümkün olabileceğini savunur. Spooner (n 16) 30.

⁵³ Spooner (n 16) 22

⁵⁴ Spooner (n 16) 22

⁵⁵ Spooner (n 16) 25

ve sahipliğe değer atfetmez, çünkü onları gönüllü bireylerin basit bir biraradılığı olarak görür⁵⁶. Tüm bunların yanında, kendisinden sonra gelen sağ-liberteryen diğer düşünürler gibi Spooner da, maddi varlıkların sınırsızca özel mülkiyete konu edilmesinden doğabilecek olası sorunları zihninde hiç tartışmadığı yönünde eleştirilere konu olmuştur⁵⁷.

Sonuç ve Değerlendirme

Görüldüğü üzere Lysander Spooner hukukun hemen hemen her sahasına dair kalem oynatmıştır ve tüm değerlendirmelerine doğal hukukçu bir bakış açısı eşlik etmiştir. John Locke'un doğal hak kavramını burjuva ideolojisinin bir aygıtı olarak maharetle kullanmasına benzer biçimde, Spooner da doğal hukuku anarşist ideolojinin bir çatışma aygıtı biçiminde kullanmıştır. Doğal hukukçu bakış açısını hukukun ontolojisine dair derinlemesine bir soruşturma yapma vesilesi kılmamış, doğal hak kavramının Lockeçu kullanımını doğrudan içinde yaşamış olduğu zaman ve mekanın eleştirisine hasrederek araçsallaştırmıştır.

Spooner'ın, eserlerinin pek çoğunda, Amerikan Anayasası üzerine doğal hukukçu yorumlar ve eleştiriler yaptığı görülmektedir; hatta bu sebeple bazı yazarlar tarafından bir anayasa hukukçusu olarak da nitelendirilmiştir. Fakat anayasa üzerine yaptığı yorumlarının hemen hemen hepsi, Birleşik Devletler'in anayasal belgelerinin sadece bir parçası olarak değerlendirilen 1776 Bağımsızlık Bildirgesi'ndeki üç doğal hakkın üzerinde temellenir. Eserleri karşılaştırıldığında hükümet sözleşmeleri olarak ifade ettiği, dolayısıyla sözleşmesel bir temelde açıkladığı anayasal düzenlemeleri katı bir rızailiğe ve aktüel oybirliğine dayandırması, ne derece gerçekçi demokratik organizasyonlar öngördüğünü ve hukuki meşruiyete ne ölçüde makul bir kıstas biçtiğini soru işareti haline getirir. Söylemi dönemin anarşist literatürü için bir anlam ifade etse de, hiç şüphesiz radikaldir ve muhtemelen yaşamıyla paralellliği ölçüsünde tepkiselidir. Bu yüzden düşünceleri Kıta anarşistleri Proudhon, Bakunin ve Kropotkin kadar etki üretememiş, geleceğe dönük mümkün bir program oluşturamamıştır. Kaldı ki çeşitli eserlere serpişmiş düşüncelerini biraraya getirip sistemleştirme yönünde bir gayesi olduğu da söylenemez.

Fakat 19.yy. Birleşik Devletleri'nde doğal hukukçu düşünceyi alıp işleme noktasında dikkat çekici bir figür olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Hukuk üzerine kaleme aldığı eserlerinin neredeyse tamamında açık bir doğal hukukçuluk görülür. Sadece anayasal konulara değil, ceza hukukundan özel hukuk meselelerine dek, tüm hukuki tartışmaları doğal hakçı bakış açısı altında geliştirmiştir. Bireysel özgürlüğün korunması ve geliştirilmesi konusunda ısrarcı olması ve bir insanın kendi mutluluk olanaklarını kendisinin araştırmasının, bir doğal hak olan mutluluğa hakkın bir

⁵⁶ Spooner (n 16) 22

⁵⁷ Shone (n 4) 14

parçası olduğunu vurgulamasında, bireyci liberal gelenek ve İngiliz tecrübeci (emprisist) bilgi teorisinin izlerini görmek zor değildir. Hukuk-dışı olan ve bu yüzden hukuk düzeninin yaptırımlandırması gerekli olan alandan, mutluluk uğruna hareket ederken yapılan hataları (kendi deyimiyle erdemsizlikleri) çıkarmayı savunmuştur. Böylece doğal hakları ihlal etmeyen, bilakis koruyan bir ceza hukuku için, bu hukuki alanın sınırlarını başkalarının doğal haklarını ihlal edici eylem kistasıyla çizmeye çalışır. Tüm bunları yargılayan yapının bir tekel olarak hükümet yargısı olmaması isteği nedeniyle, ya jürili sistemin faziletlerini, onun hükümetin değil halkın yargısı olduğundan bahisle ön plana çıkarmış, ya da yargısal heyetlerin -basit bürokratik yapılar olmadığından bahisle- doğal hukuku çiğneyen yasal düzenlemelerin gerçek manada hukuk olmadığını dermeyan etme yükümlülüklerine işaret etmiştir.

Suç anlamında bir kimsenin ‘yapmama’sı gereken eylem alanından, bir kimsenin ‘yapabildiği’ yani özgürlük ve mülkiyeti dahilindeki alana geçtiğimizde ise, Spooner’in sıkı bir bireysel mülkiyet hakkı savunusuna giriştiğini görürüz. Kapitalist üretim modelinde ortaya çıkabilecek asimetrik güç yoğunlaşmaları, karteller ve bunların devlet destekli gelişip yarattıkları sömürü düzenine dair dile getirdiği eleştirileri, onun kapitalizme karşı belli şüpheler taşıdığını gösterse de, bireysel mülkiyete aşırı derecede sarılışı ve bireyler üzerinde hiçbir kolektif yapıya itimat etmeyişi, onun liberteryen düşüncenin mimarlarından biri addedilmesi için de yeterli olmuştur. Bir eksilik olarak göze çarpan yanı ise, tüm maddi varlıkların sınırsızca özel mülkiyete konu edilmesinden doğabilecek olası sorunları zihninde hiç tartışmadığı yönündeki görüntüsüdür. Zira onun olumsuz baktığı sömürü düzeninin oluşumunda sınırsız bir mülkiyetçi bir paradigmanın pay sahibi olduğu ve yine onun kabul etmediği kamusal önlemler vasıtasıyla bu piyasa aksaklıklarının tarihte belli bir ölçüde giderilebildiği kabul edilse de, Spooner’in zihninde bu tip olasılıkların değerlendirildiğini pek göremeyiz. Onun gözünde devlet, kamusal politikalar ve önlemler neredeyse her zaman doğal hakları ihlal edici bir karaktere sahiptir.

Spooner genellikle toplumsal kesimlerin etkilenmesine dönük olarak bir gazete yazarı edası ve üslubuyla metinlerini oluşturduğu için düşüncelerini sunmada son derece berrak bir yazardır ve dönemin akademik yazım üslubunu çok fazla kullanmaz. Belki de bu yüzden olsa gerek, eserlerinde, Romalı hukukçular, ABD’nin Kurucu Babaları, John Locke ve John Stuart Mill gibi liberal filozoflardan ciddi ölçülerde etkilendiğine ilişkin çokça ipucu yakalanabilse de bu düşünsel kaynaklara gönderimler ve atıflar oldukça azdır.

Her şeyin ötesinde “anarşist bir hukukçu” olması dolayısıyla felsefe tarihinin farklı ve oksimoron bir portresidir. Bir sistem filozofu olma gayesi gütmemiş, düşüncelerine sistemik bir bütünlük kazandırmaya çalışmamıştır. Kitap ve broşürleri arasında dağılmış olan düşüncelerinden, hepsinin temelinde sezilebilir olan doğal

hukuk düşüncesiyle tutarlı bir hukuk kavramı ürettiği ve buna bağlı olarak anayasa, suç ve mülkiyet gibi kavramlara doğal hukukçu içerikler kazandırdığı söylenebilir de, yazılarındaki eleştirel kimyanın ne derece makul ve geçekçi çözümlere dönüştüğü şüphelidir. Tüm bu yönleri itibariyle, günümüzde etkinliklerini gittikçe arttıran, devlet yerine serbest piyasa süjeleri ve vasıtalarını ikame etmeye çalışan, güvenlik ve yargı hizmetlerini dahi kamusal hizmet alanından piyasaya aktarmaya çabalayan çağdaş anarko-kapitalist ve sağ-liberteryen düşüncelerin köklerini ve hukuki boyutlarını kavrayabilmek adına önemli ve ileri araştırmalara değer bir isimdir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Bibliyografya/Bibliography

- Akman ŞT, ‘John Locke’un Siyaset Felsefesi Ekseninde Doğal Hukukun Politikleştirilmesi’ (2021), 54(2) Amme İdaresi Dergisi 1-44.
- Alexander AJ, ‘The Ideas of Lysander Spooner’ (1950) 23(2) The New England Quarterly 200-217.
- Arıkan E, ‘Hart-Devlin Tartışmasında Olmayan Argümanlar’ (2020) 15(2) Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 537-568.
- Aydın MB, ‘İyi İnsanlar Kötü Kurallara İtaat Etmez: Gustav Radbruch’ iç Ertuğrul Uzun (ed) *Çağdaş Hukuk Düşüncesine Giriş* (1.Bası, İstanbul: İthaki Yayınları, 2015) 113-138
- Brennan J, *Liberteryenizm* (çev) Atilla Yayla (1.Bası, Ankara: Liberte Yayınevi, 2015)
- Dülger M, ‘John Stuart Mill ve Hukuk Kuramına Etkileri’ (2020) 10(4) Beytulhikme: An International Journal of Philosophy 1471-1493.
- Hayek FA, *Hukuk, Yasama ve Özgürlük* (çev) Atilla Yayla, Mustafa Erdoğan, Mehmet Öz (1.Bası, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2012)
- İnce M, ‘Lysander Spooner’in Siyaset ve Hukuk Teorisi’ iç Coşkun Can Aktan (ed) *Liberteryenizm ve Anarko-Kapitalizm* (Sobiad Yayınları, 2019) 180-196
- Mack E, ‘Lysander Spooner: Nineteenth Century America’s Last Natural Law Theorist’ (2012) 29(2) Social Philosophy and Policy 139-176
- MacSaorsa I, ‘The Ideas of Lysander Spooner: Libertarian or Libertarian Socialist’ <https://theanarchistlibrary.org/library/iain-macsaorsa-the-ideas-of-lysander-spooner-libertarian-or-libertarian-socialist> Erişim Tarihi: 14 Ağustos 2022
- Marshall P, *Anarşizmin Tarihi: İmkânsız İstemek* (İmge Kitabevi, 2003)
- Metin S ve Heper A, *Ceza Hukuku Felsefesine Bir Katkı: Radbruch Formülü* (1.Bası, İstanbul: Tekin Yayınevi, 2014)
- Shone SJ, *Lysander Spooner: American Anarchist* (Lexington Books, 2010)
- Spooner L, *An Essay on Trial by Jury* (Boston: John P Jewett and Co, 1852)

- Spooner L, *The Law of Intellectual Property: Or An Essay on the Rights of Authors and Inventors to A Perpetual Property in Their Ideas* (Boston: Bela March, 1855)
- Spooner L, *Unconstituonality of Slavery* (Boston: Bela March, 1860)
- Spooner L, *No Treason: The Constitution of No Authority (No.VI)* (Boston, 1870)
- Spooner L, *Natural Law or The Science of Justice*: (Boston: A Williams Co 1882)
- Spooner L, *Vices are not Crimes: A Vindication of Moral Liberty* (Auburn: Mises Institute, 2020 [orj 1875])
- Uzun E, 'Ahlâksızlığın Cezalandırılması: Hart-Devlin Tartışması', iç Sercan Gürler (ed) *H.L.A. Hart ve Hukuk-Ahlak Ayrımı* (2.Bası, İstanbul: Tekin Yayınevi, 2017) 65-99.
- Vergara F, *Liberalizmin Felsefi Temelleri: Liberalizm ve Etik* (çev) Bülent Arıbaş (1.Bası, İletişim Yayınları, 2006)

